

คลังหลวง :: ๔ กรมเก็บ ขาด..ทุนสำรอง"เงินกระดาษหลวง" จึงไร้ค่า

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๑ เป็นต้นมา สืบเนื่องจากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูประบบการเงินและการคลัง และเมื่อการค้าขายกับต่างประเทศได้เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการเงินตราเพื่อซื้อขายจ่ายทองในประเทศเพิ่มขึ้นมากจนเกินความสามารถที่จะผลิตเหรียญเงินบาทที่ใช้กันในช่วงเวลานั้นให้ทันกับความต้องการ บรรดาพ่อค้าชาวต่างประเทศที่ต้องการซื้อสินค้าไทยต่างไม่ได้รับความสะดวกที่ต้องนำเรือมาทอดสมอและต้องรอรับสินค้าไทยเป็นเวลานานจึงพากันไปร้องเรียนต่อสถานกงสุลของตน เพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าวรัฐบาลจึงได้จัดเตรียมออกตัวเงินของพระคลังมหาสมบัติ ที่เรียกกันว่า “เงินกระดาษหลวง”

ธนาคาร อ่องกงและเซี่ยงไฮ้
(เปิดสาขาในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ.๒๔๓๑)

บัตรธนาคาร ชนิดราคา ๕๐๐ บาท
ของธนาคาร อ่องกงและเซี่ยงไฮ้

ธนาคาร ชาเตอร์แห่งอินเดีย ออสเตรเลียและจีน

เปิดสาขาในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑

บัตรธนาคาร ชนิดราคา ๕๐ บาท

ของธนาคารชาเตอร์แห่งอินเดีย ออสเตรเลียและจีน

ระหว่างนั้น ธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตให้เปิดสาขาดำเนินธุรกิจในประเทศไทย รวม ๓ ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ ธนาคารชาเตอร์แห่งอินเดีย ออสเตรเลียและจีน และธนาคารแห่งอินเดียจีน ได้ขออนุญาตจัดพิมพ์ “บัตรธนาคาร” ของตนออกใช้ในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ ๒๔๔๑ และ ๒๔๔๒ ตามลำดับ ทั้งนี้ เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนเหรียญเงินบาท ซึ่งมีปริมาณไม่เพียงพอต่อการหมุนเวียนในท้องตลาด อันเนื่องจากการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจและการค้า รัฐบาลเห็นความจำเป็นดังกล่าว จึงอนุญาตให้สาขานาครพาณิชย์ต่างประเทศทั้ง ๓ ธนาคาร นำเงินกระดาษเข้ามาใช้ในระบบเงินตราของไทย เรียกว่า “บัตรธนาคาร” (Banknote หรือ แบงก์)

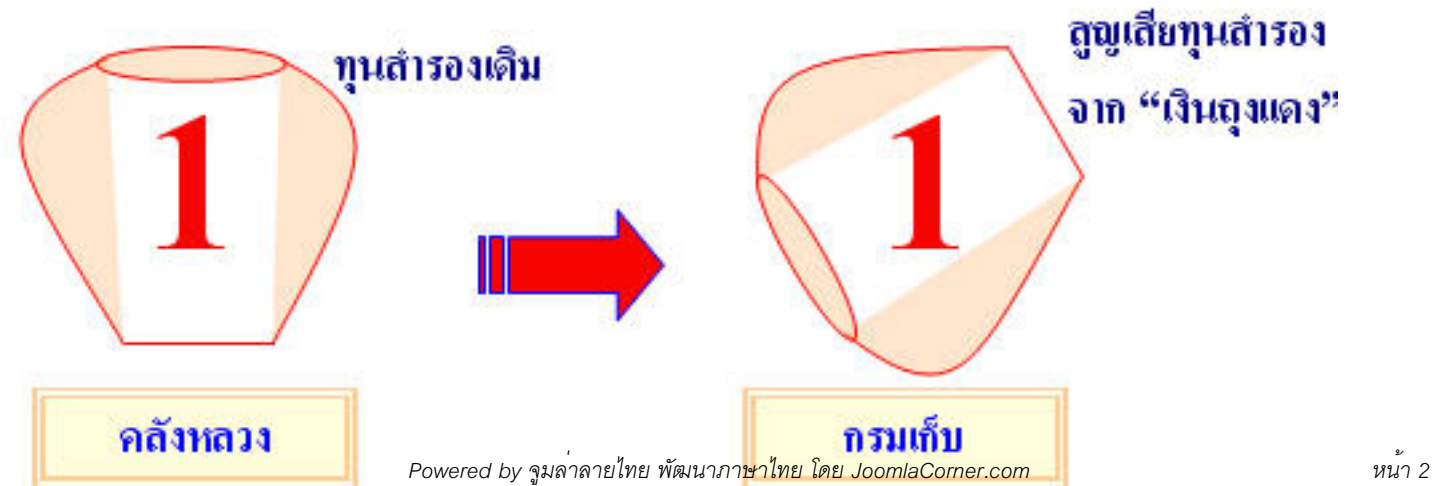
บัตรธนาคารมีลักษณะเป็นตัวสัญญาใช้เงินชนิดหนึ่ง ซึ่งธนาคารผู้ออกบัตรยินยอมรับบัตรธนาคารของตนคืน และจ่ายเงินตราที่เป็นโลหะตามราคาที่พิมพ์ไว้บนบัตรธนาคารนั้น เพื่อให้อำนวยความสะดวกในการชำระหนี้ระหว่างธนาคารและลูกค้า แต่รัฐบาลไทยสงวนสิทธิที่จะปฏิเสธไม่รับการชำระหนี้ด้วยบัตรธนาคาร ดังนั้น การหมุนเวียนของบัตรธนาคารจึงอยู่ในวงแคบเฉพาะผู้จำเป็นต้องติดต่อกับธนาคาร ๓ แห่งนี้เท่านั้น และเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่พ่อค้าประชาชนที่ต้องการเงินบาทมากขึ้น รัฐบาลจึงรับดำเนินการตอบสนอง โดยในปลายปี พ.ศ. ๒๔๓๓ มีพระบรมราชานุญาตสั่งให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติจัดพิมพ์ “เงินกระดาษหลวง” หรือ “ตัวเงินกระดาษ” จำนวน ๓,๙๕๐,๕๐๐ ฉบับ คิดเป็นค่าจ้างดำเนินงาน ๑๔๕,๐๐๐ บาท เพื่อออกใช้เป็นสื่อกลางในการชำระหนี้ เป็นใบสำคัญสัญญาจะให้เงินสดแก่ผู้ถือทันที เมื่อนำมาขึ้นเงินที่หอรัษฎากรพิพัฒน์ สำหรับจำนวนเงินกระดาษหลวงที่จะนำออกใช้ในแต่ละครั้งนั้น กำหนดเป็นหลักการกว้างๆ ว่าจะนำออกใช้ไม่เกินตัวเงินที่มีอยู่ในพระคลังหลวง โดยงวดแรกพิมพ์และนำเข้ามาจากประเทศเยอรมันในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ มี ๘ ชนิดราคา และเมื่อส่งเข้ามาถึงกรุงเทพฯ

ตัวอย่างด้านหน้า และ ด้านหลัง เงินกระดาษหลวง

กว้าง ๘.๐ เซนติเมตร ยาว ๑๕.๐ เซนติเมตร
 กว้าง ๑๐.๐ เซนติเมตร ยาว ๑๖.๐ เซนติเมตร

“...การค้าขายในกรุงสยามบัดนี้เจริญยิ่งขึ้น มีสิ่งสินค้ามากแพร่หลายตามหัวเมืองต่างๆ ในพระราชอาณาเขตทั้งใกล้ไกล เมื่อฉนี้เงินซึ่งเป็นเครื่องใช้ในการแลกเปลี่ยนสำหรับบอกราคาเป็นของกลางในทางค้าขาย ก็ต้องใช้มากจำนวนขึ้น จึงบังเกิดความลำบาก

๑. ลำบากในการรื้อขน
๒. ทำให้ธาตุเงินสีกเสียไปเปล่า
๓. เป็นการยากที่จะรักษา
๔. ตรวจแลนับยาก แล
๕. เกิดเพลิงไหม้ถ้ำเรือจมก็สูญเสียธาตุเงินไปเปล่า

ทางที่จะกันการเสียประโยชน์แลลำบากมีพอที่จะเป็นดังกล่าวนั้น ก็ควรที่เจ้าพนักงานจะเก็บเงินตรานั้นไว้ใน **ท้องพระคลังหลวง** แล้วออกไปสำคัญจำหน่ายให้ราษฎรไปใช้ต่างเงินตรา เมื่อจะต้องการเงินตราขณะใดก็ให้มารับได้สมปรารถนา...” โดยให้ “กรมเก็บ **กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ”** มีหน้าที่รักษาเงินตราไว้ให้มั่นคง เพื่อการจำหน่าย การรับขึ้น ตลอดจนการรับอายัดเงินกระดาษหลวงนั้นให้แก่ราษฎร ทั้งนี้มีกำหนดออกใช้ในวันที่ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖) อย่างไรก็ตาม แม้จะพิมพ์เงินกระดาษหลวงแล้วและเสียค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์ไปไม่น้อย

ต้องสูญเสียเงินตราจากค่าปรับจำนวนมากให้ฝรั่งเศส ทำให้ประชาชนอาจไม่เชื่อรัฐบาลว่ามีเหรียญกษาปณ์เงินเท่ากับมูลค่าของเงินกระดาษหลวงตามที่ประกาศอยู่จริง จึงไม่มีการนำเงินกระดาษหลวงออกใช้ จะเห็นได้ว่าการดำเนินการในครั้งนี้ต้องถูกระงับไปทั้งๆ ที่รัฐบาลได้สั่งพิมพ์เงินกระดาษไว้ล่วงหน้าพร้อมกันได้ร่างกฎหมายเตรียมการไว้โดยตั้งใจจะให้กรมเก็บทำหน้าที่รักษา “ทุนสำรอง” เพื่อรองรับการออกใช้เงินกระดาษ แต่เมื่อทุนสำรองในคลังหลวงได้สูญสิ้นไปย่อมทำให้เงินกระดาษไม่น่าเชื่อถือและไม่ใช่ยอมรับของพ่อค้าประชาชนได้ในที่สุด จุดนี้จึงเป็นการยืนยันครั้งแรกถึงความจำเป็นของ “ทุนสำรอง” ที่ต้องเก็บรักษาไว้เพื่อค้ำประกันค่าเงินกระดาษหลวงให้มีค่าและน่าเชื่อถือ และเมื่อไม่มีทุนสำรองก็ย่อมทำให้เงินกระดาษหลวงไม่มีค่า แม้จะสั่งพิมพ์มาแล้วเป็นจำนวนมากแต่ก็เป็นเพียงแค่กระดาษเบื่อนหมึกเท่านั้น เหตุการณ์ในครั้งนี้จึงเป็นข้อคิดเตือนใจว่าจะต้องดูแลรักษา “ทุนสำรอง” ให้มั่นคงปลอดภัย โดยจัดเก็บไว้ให้มีจำนวนมากพอที่จะรองรับหน้าที่ตามวัตถุประสงค์เดิมคือสำรองไว้ใช้ในยามคับขัน

“... ฉันเห็นว่าความเห็นที่ควรจะนับว่าจะฟังได้ใน การมายุโรปนั้นแบ่งเป็น ๔ ประการ คือเห็นชีวิตใน ยุโรปไปอยู่ประการใด ๑ เห็นที่เกิดทรัพย์สินแลสิ่งใดเป็นทรัพย์สิน ๑ เห็นกำลัง คือ การที่จะทำร้ายญาคอสู ศัตรู ๑ เห็นความสนุกทั้งหลายอันมีอยู่ประการ ๑...”

ทรงฉายภาพร่วมกับพระเจ้าซาร์ นิโคไลสแห่งรัสเซีย

แม้ว่าการเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๔๐ จะช่วยคลี่คลายปัญหาและบรรเทาบรร วิชาการทางการเมือง ที่ตั้งเครือข่ายโดยเฉพาะกับฝรั่งเศสและมหาอำนาจตะวันตก

